

ზოგიერთი სამოქალაქო საპროცესო მოქმედების გავლენა სახელმწიფო მოთხოვნათა სასარჩელო ხანდაზმულობაზე

ნათია მახათაძე,

ასოცირებული პროფესორი,

საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი სეუ

აბსტრაქტი

ხანდაზმულობის ცნება მატერიალური გაგებით მჭიდროდაა დაკავშირებული საპროცესო სამართალთან. პირის დარღვეული უფლების აღდგენა სასამართლოში სარჩელის წარდგენის გზით ხორციელდება. სწორედ ამიტომ გადაწყვეტია მნიშვნელობისაა ცალკეული სამოქალაქო საპროცესო მოქმედების სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადაზე გავლენის საკითხის ანალიზი.

სტატია ეძღვნება ცალკეული საპროცესო მოქმედების, მათ შორის, მხარის სათანადობის, სარჩელის მიღებაზე უარის თქმის, სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ განცხადების სასარჩელო ხანდაზმულობაზე გავლენის საკითხის კვლევას. ზოგადად, გასათვალისწინებელია, რომ დასახელებული საპროცესო მოქმედებები მხარისათვის მნიშვნელოვან სამართლებრივ შედეგებს წარმოშობს, თუმცა არსებითი მნიშვნელობისაა ამ საპროცესო მოქმედებების განხილვა სასარჩელო ხანდაზმულობის ჭრილში, კერძოდ, იმის შეფასება, იწვევს თუ არა სამართალწარმოების პროცესში არასათანადო მოსარჩელის ან მოპასუხის ჩართვა სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის შეწყვეტას. ზოგადად, აღსანიშნავია, რომ სათანადო მოსარჩელის მიერ სარჩელის წარდგენა წარმოადგენს სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის შეწყვეტის ვარგის საშუალებას, თუმცა მხარის არასათანადოდ მიჩნევა არსებითად ცვლის სამართლებრივ მოცემულობას. გარდა ამისა, კანონმდებლობით არ არის ერთმნიშვნელოვნად იდენტიფიცირებული სარჩელის მიღებაზე უარის თქმის სამართლებრივი შედეგები, კერძოდ, ბუნდოვანია, სარჩელის მიღებაზე უარის თქმა წარმოადგენს თუ არა სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის დენის შეწყვეტის ვარგის საშუალებას. განსაზღვრულობის პრინციპიდან გამომდინარე, დასახელებული საკითხთან დაკავშირებით უნდა ჩამოყალიბდეს მკაფიო მოწესრიგება. ამასთან, არსებული საკანონმდებლო მოწესრიგების პირობებში არ არის აშკარა, სარჩელის აღძვრამდე უზრუნველყოფის შესახებ განცხადების გავლენა სასარჩელო ხანდაზმულობაზე.

სტატია ასევე ეთმობა მოთხოვნის ხანდაზმულობისა და დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანისა და ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოში ხანდაზმულობის შესაგებლის გამოყენების თავისებურებების ანალიზს.

გასათვალისწინებელია, რომ დასახელებულ საკითხებთან დაკავშირებით არსებობს არაერთგვაროვანი მიდგომა, რამაც, სასარჩელო ხანდაზმულობის არსის გათვალისწინებით, შეიძლება გამოიწვიოს პირის კანონიერი ინტერესის შელახვა. პრობლემების იდენტიფიცირებისა და ერთგვაროვანი განმარტების უზრუნველსაყოფად წარმოდგენილია ხსენებული საკითხების სიღრმისეული კვლევა და შემოთავაზებულია რეკომენდაციები.

საკვანძო სიტყვები: ხანდაზმულობა, საქმისწარმოება, უზრუნველყოფა, დაუსწრებელი გადაწყვეტილება, გავლენა, შეწყვეტა, შესაგებელი.

შესავალი

ძველი რომის სამართალში არ იცნობდნენ სასარჩელო ხანდაზმულობის ცნებას. მისი დაწყება უკავშირდება პრეტორულ ედიქტებს. პრეტორებმა შემოიტანეს მთელი რიგი ახალი სარჩელებისა.¹

სასარჩელო ხანდაზმულობის ქვეშ იგულისხმება კანონით დადგენილი ვადა, რომლის განმავლობაშიც პირს, რომლის უფლებაც დაირღვა, შეუძლია უფლების სასამართლო წესით დაცვა.² ამასთან, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი (შემდგომში – სსკ) ადგენს უფლების არასასამართლო წესით დაცვის შესაძლებლობასაც. თუმცა უფლების დაცვის ყველაზე გავრცელებულ საშუალებას სწორედ სასამართლოსადმი მიმართვა წარმოადგენს.

დიდია მატერიალური და საპროცესო კანონმდებლობის კავშირი, ვინაიდან მატერიალური სამართლის დარღვევას შედეგად მოჰყვება უფლების იძულებით განხორციელება. „ხანდაზმულობა მატერიალური გაგებით მჭიდროდ არის დაკავშირებული სარჩელზე უფლების პროცესუალურ გაგებასთან“.³ სწორედ ამიტომ პრაქტიკული მნიშვნელობისაა ცალკეული საპროცესო მოქმედების სასარჩელო ხანდაზმულობაზე გავლენის ანალიზი, რაც განაპირობებს კიდევ წარმოდგენილი საკითხის აქტუალობას.

ნაშრომში წარმოდგენილი კვლევა ჩამოყალიბებულია სამ თავად:

პირველი თავი ეთმობა სამართალწარმოებასთან დაკავშირებული ცალკეული საკითხების (მხარის სათანადობის, სარჩელის მიღებაზე უარის თქმის, სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ განცხადების) სასარჩელო ხანდაზმულობაზე გავლენის ანალიზს.

მეორე თავში განხილულია მოთხოვნის ხანდაზმულობისას დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის თავისებურებანი, შესაგებლის წარუდგენლობის, მოპასუხის გამოუცხადებლობის მაგალითებზე.

მესამე თავი ეთმობა ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოში ხანდაზმულობის შესაგებლის გამოყენების საკითხს.

1. სამართალწარმოებასთან დაკავშირებულ ცალკეულ საკითხთა გავლენა სასარჩელო ხანდაზმულობაზე

სსკ-ის 138-ე მუხლი სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის დენის შეწყვეტის ერთ-ერთ საფუძვლად ადგენს უფლებამოსილი პირის მიერ სარჩელის სასამართლოში წარდგენას ან მოთხოვნის სხვა გზით დაკმაყოფილებას (სახელმწიფო ორგანოსათვის ან სასამართლოში განცხადებით მიმართვა ან/და აღმასრულებელი მოქმედების განხორციელება).

გასათვალისწინებელია, რომ ხანდაზმულობის ვადის შეწყვეტისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული მთელი რიგი პროცესუალურ-სამართლებრივი ასპექტები, რომლებიც დეტალურად იქნება განხილული.

1.1. მხარის სათანადობის საკითხი სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის შეწყვეტის ჭრილში

¹ J. Hasler, „Die Wirkung der Verjährung bei der Schuldklage“, Kessinger Publishing, 1872, 3.

² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 15 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-988-1021-2011.

³ ა. კობახიძე, „სამოქალაქო სამართალი, I, ზოგადი ნაწილი“, შპს გაზეთ „საქართველოს მაცნეს“ სტამბა, თბილისი, 2004, გვ. 360.

სასამართლოში საქმის აღძვრის უფლება აქვს პირს, რომელიც მიიჩნევს, რომ მისი უფლება დაირღვა.⁴ ცალკეულ შემთხვევაში მოსარჩელე შესაძლებელია ცდებოდეს ვალდებული პირის პიროვნებაში ან მცდარი წარმოდგენა ჰქონდეს თავისი უფლების შესახებ. აღნიშნული ფაქტობრივი გარემოება კი შეიძლება გამოვლინდეს პროცესის მიმდინარეობის ეტაპზე. საპროცესო კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს სარჩელის მიღებაზე უარის თქმის საფუძველად არასათანადო მხარის არსებობას. აღნიშნული გარემოება ექვემდებარება შემოწმებას სარჩელის მიღების შემდგომ ეტაპზე.⁵ სწორედ ამიტომ ბუნებრივად ისმის კითხვა, სამართალწარმოების პროცესში არასათანადო მოსარჩელის ან მოპასუხის ჩართვა იწვევს თუ არა სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის შეწყვეტას?

საქმის განხილვის საწყის ეტაპზე სასამართლოსათვის არ არის ცნობილი, მოსარჩელის ან მოპასუხის სათანადოობის საკითხი.⁶ არასათანადო მხარის შეცვლასთან მიმართებით სასამართლოს ნაკლებად აქვს დისკრეციული უფლებამოსილება. თუ დგინდება სათანადო მოსარჩელის ვინაობა, სასამართლომ იგი უნდა შეცვალოს.⁷ ზოგადად, სათანადო მხარეს პროცესში წარმოდგენს ის პირი, რომელსაც აქვს კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით მატერიალურ-სამართლებრივი ინტერესი.⁸ არ შეიძლება პირის შვილს ან მეუღლეს მიეცეს პროცესში გამოსვლის უფლება. საქმისწარმოებისას არასათანადო მხარის შეცვლა განხილულ უნდა იქნეს სარჩელის შეცვლად. შესაბამისად, მოპასუხეს უნდა შეეძლოს მოთხოვნის ხანდაზმულობაზე მითითება, როცა სარჩელის მისთვის ჩაბარების მომენტში სასარჩელო მოთხოვნა ხანდაზმულია.⁹ მოსაზრება, რომლის მიხედვითაც, სარჩელი, რომელიც წარდგენილია არასათანადო მოსარჩელის მიერ ან არასათანადო მოპასუხის მიმართ, არ უნდა იწვევდეს სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის შეწყვეტას¹⁰, ვინაიდან სარჩელის შეწყვეტას იწვევს მხოლოდ უფლებამოსილი პირის მიერ შეტანილი სარჩელი,¹¹ სრულად უნდა იქნეს გაზიარებული. ერთ-ერთ საქმეზე სასარჩელო ხანდაზმულობაზე მსჯელობისას უზენაესმა სასამართლომ სწორად აღნიშნა, რომ ის ვერ შეაფასებდა მოთხოვნის ხანდაზმულობის საკითხს, რადგან სარჩელი არ იქნა წარდგენილი სათანადო მოპასუხის მიმართ.¹²

ამასთან, გამოთქმულია განსხვავებული მოსაზრებაც. კერძოდ, სარჩელში მხარის მცდარმა მითითებამ სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის შეწყვეტა უნდა გამოიწვიოს მხოლოდ მაშინ, როცა განმარტების გზით შესაძლებელია კრედიტორის ან მოვალის პიროვნების ამოცნობა.¹³ საკითხის მსგავსი გადაწყვეტა შესაძლებელია დაუძლეველ სირთულეს დაუკავშირდეს, რადგან სამართალწარმოების პროცესის საწყის ეტაპზე რთულია სათანადო კრედიტორის ან

⁴ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, მე-2 მუხლის პირველი ნაწილი, პარლამენტის უწყებანი, №47-48, 31/12.1997, სარეგისტრაციო კოდი: 060.000.000.05.001.000.301.

⁵ შ. ქურდაძე, ნ. ხუნაშვილი, „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი“, მეორე გამოცემა, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2015, გვ. 163.

⁶ თ. ლილუაშვილი, გ. ლილუაშვილი, ვ. ხრუსტალი, ზ. ძლიერიშვილი, „სამოქალაქო საპროცესო სამართალი“, ნაწილი I, გამომცემლობა „სამართალი“ თბილისი, 2014, გვ. 144.

⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2007 წლის 11 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-322-675-07.

⁸ ქურდაძე, ხუნაშვილი. იხ სქოლიო 5, გვ. 162. .

⁹ R. Burbulla, Parteiberichtigung, Parteiwechsel und Verjährung, Monatsschrift für Deutsches Recht, 61. Jahrgang, Heft 8, 2007, 445.

¹⁰გ. ამირანაშვილი, უფლებამოსილი პირის სასამართლოსადმი მიმართვის გავლენა სასარჩელო ხანდაზმულობაზე, სტუდენტური სამართლებრივი ჟურნალი, ევროპის იურისტ სტუდენტთა ასოციაცია, 2013, გვ. 66; A. Koller, Unterbrechung der Verjährung, Schweizerische Juristenzeitung 113 (2017) Nr. 9, 2017, 201.

¹¹ ავტორთა კოლექტივი: რედაქტორი ლ. ჭანტურია, „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი“, წიგნი I, გამომცემლობა „სამართალი“, თბილისი, 1999, გვ. 332.

¹² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 7 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-352-335-2011.

¹³ Burbulla, , 444.

მოვალის იდენტიფიცირება. ამასთან, ბუნდოვანია ასევე განმარტებაზე ვალდებული სუბიექტის საკითხი.

საკითხის კვლევა მიზანშეწონილია განხორციელდეს სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის გასვლის შედეგებთან მჭიდრო კავშირში. გასათვალისწინებელია, რომ სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის გაცდენა იწვევს კრედიტორის მიერ მოთხოვნის განხორციელების გაქარწყლებას.¹⁴ ამასთან, სასამართლო გამოიკვლევს ხანდაზმულობის საკითხს მხოლოდ მაშინ, თუ მას სადავოდ ხდის მხარე.¹⁵ შესაბამისად, სასარჩელო ხანდაზმულობას არ აქვს ეფექტი მხარის მითითების გარეშე.¹⁶

ხსენებული საკითხის განხილვისას არსებითად უნდა იქნეს მიჩნეული სწორედ დასახელებული გარემოება. ვინაიდან სასამართლოს მიერ სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის გამოკვლევა ხდება მხოლოდ მხარის მითითებით, აუცილებელია ეს მითითება განხორციელდეს უფლებამოსილი პირის მიერ. შესაძლებელია სათანადო და არასათანადო მხარეთა ნება არ იყოს თანმხვედრი. არასათანადო მოსარჩელის ან მოპასუხის ნების გათვალისწინება შეუსაბამო იქნება სამოქალაქო ბრუნვის სტაბილურობის, ისევე როგორც მხარეთა ინტერესების თანაბარი დაცვის მოთხოვნასთან. არაუფლებამოსილი პირის მიერ გამოვლენილი ნება ვერ ჩანაცვლებს სათანადო მხარის ნებას, ხოლო პროცესის თითოეული მონაწილე არის იმ რისკის მატარებელი, რაც მოჰყვება სარჩელში მათ მიერ მცდარი მონაცემების ასახვას. შესაბამისად, სასარჩელო ხანდაზმულობის საკითხის შეფასებისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული მხოლოდ სათანადო მხარის მიერ გამოვლენილი ნება. ამასთან, ვინაიდან არასათანადო მოსარჩელის სათანადოთი ჩანაცვლება ხორციელდება საქმისწარმოების შეუწყვეტლად, ხანდაზმულობის შეწყვეტის რელევანტურ მომენტად უნდა იქნეს მიჩნეული არა სასამართლოსთვის სარჩელით მიმართვის თარიღი, არამედ სათანადო მოსარჩელის სამართალწარმოების პროცესში ჩართვის მომენტი. ეს სრულიად გონივრულია სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის არსის თვალსაზრისით.

1.2. სარჩელის მიღებაზე უარის თქმის გავლენა სასარჩელო ხანდაზმულობაზე

სსკ-ის 140-ე მუხლი არეგულირებს სარჩელზე უარის თქმისა და სარჩელის განუხილველად დატოვების სამართლებრივ შედეგებს სასარჩელო ხანდაზმულობის ჭრილში. კერძოდ, სარჩელის განუხილველად დატოვება არ იწვევს სასარჩელო ხანდაზმულობის შეწყვეტას, ხოლო უფლებამოსილი პირის მიერ ექვსი თვის ვადაში სარჩელის განმეორებით წარდგენა იწვევს სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის შეწყვეტას პირველი სარჩელის წარდგენის დღიდან.

ცალკეულ შემთხვევაში სარჩელი შესაძლებელია აკმაყოფილებდეს კანონით დადგენილ ფორმალურ მოთხოვნებს, შესაბამისად, დარეგისტრირდეს სასამართლოს კანცელარიის მიერ, თუმცა მოსამართლემ უარი თქვას სარჩელის მიღებაზე საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის (შემდგომში – სსსკ) 186-ე მუხლით გათვალისწინებული რომელიმე საფუძვლით. სსკ-ის 140-ე მუხლის სიტყვა-სიტყვითი განმარტებით ის ვრცელდება მხოლოდ მოსარჩელის მიერ სარჩელზე უარის თქმისა და სარჩელის განუხილველად დატოვების შემთხვევებზე. შესაბამისად, ვინაიდან ამ ჩამონათვალში არ ხვდება სარჩელის მიღებაზე უარის თქმა,

¹⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-1428-2018, პარაგრაფი 96.

¹⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 9 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-880-838-2013.

¹⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 9 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-307-289-2014; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 17 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-58-57-2014.

შესაძლებელია ეს საპროცესო დოკუმენტი სასარჩელო ხანდაზმულობის კუთხით განსხვავებულ სამართლებრივ შედეგებს იწვევდეს. ერთ-ერთ სასამართლო დავაზე მხარეები სწორედ ამ არგუმენტზე მითითებით ამტკიცებდნენ, რომ სარჩელის მიღებაზე უარი წარმოადგენს სხვა პროცესუალური ხასიათის დოკუმენტს და არ უნდა მოექცეს სსკ-ის 140-ე მუხლის მოქმედების სფეროში.¹⁷

განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით საგულისხმო განმარტება გააკეთა სასამართლომ. კერძოდ, სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის შეწყვეტის საფუძველს წარმოადგენს პირის მხოლოდ ისეთი განცხადება ან სარჩელი, რომელიც სასამართლოს მიერ იქნა წარმოებაში მიღებული,¹⁸ ხოლო სასამართლოს მიერ უფლებამოსილი პირის განცხადების ან სარჩელის წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმისას, ხანდაზმულობის ვადის დენა არ შეწყდება.¹⁹

ანალოგიურ მიდგომას აყალიბებს ავსტრიის კანონმდებლობაც. კერძოდ, სარჩელის წარდგენით ხანდაზმულობის შეწყვეტა ეფუძნება რამდენიმე წინაპირობის არსებობას: სარჩელის სასამართლომდე მიღწევას, პროცესის ჯეროვნად გაგრძელებას ან მოსარჩელისათვის სასურველი გადაწყვეტილების გამოტანას.²⁰ შესაბამისად, შეწყვეტის საფუძველი მოქმედებს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო გააგრძელებს სამართალწარმოების პროცესს და გამოიტანს საბოლოო გადაწყვეტილებას.²¹

აღნიშნული საკითხის კვლევისას გასათვალისწინებელია თავად სსკ-ის 140-ე მუხლის სათაურიც, რომელიც მიემართება, ზოგადად, სარჩელზე უარს. აღნიშნული კი თავის თავში მოიცავს ყველა შემთხვევას, როცა საქმე არსებითად არ განიხილება. შესაბამისად, სსკ-ის 140-ე მუხლი უნდა იქნეს განმარტებული მისი დანიშნულების და არა გამოყენებული ტერმინების სიტყვა-სიტყვითი მნიშვნელობიდან.²² ამასთან, საყურადღებოა უშუალოდ სამართალწარმოების პროცესში სარჩელის მიღებაზე უარის თქმის საფუძველის გამოვლენის სამართლებრივი შედეგებიც. სსკ-ის 272-ე და 275-ე მუხლების შესაბამისად, აღნიშნული იწვევს ან საქმისწარმოების შეწყვეტას ან სარჩელის განუხილველად დატოვებას. შესაბამისად, მხარეთა ინტერესების გათვალისწინებით, მსგავსმა შუალედურმა აქტმა არ უნდა გამოიწვიოს სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის შეწყვეტა. თუმცა, ყოველგვარი გაუგებრობის თავიდან ასაცილებლად მიზანშეწონილია, სსკ-ის 140-ე მუხლში მიეთითოს სარჩელის მიღებაზე უარის თქმის შემთხვევაც.

ამასთან, სასარჩელო ხანდაზმულობის ინსტიტუტის არსისა და კანონმდებლის ნების აღსრულების მიზნით მიზანშეწონილია, სსკ-ის 140-ე მუხლის მოქმედების სფეროს ჩამონათვალი არ შეიზღუდოს მხოლოდ სასამართლოს მიერ გამოტანილი საპროცესო დოკუმენტებით და გავრცელდეს სხვა ორგანოს მიერ მიღებულ აქტებზეც, რომლითაც დავა არსებითად არ წყდება და მხარეს აქვს სასამართლოსათვის საერთო წესის დაცვით მიმართვის შესაძლებლობა. მაგ., სსკ-ის 140-ე მუხლით დადგენილი წესი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონის XVI¹ თავით გათვალისწინებულ ფულადი თანხის დავალიანების გადახდევინების შესახებ მოთხოვნებთან დაკავშირებით,

¹⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 23 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-646-612-2015, პარაგრაფი 24.

¹⁸ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 2 დეკემბრის განჩინება საქმეზე №28/2737-14.

¹⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2007 წლის 19 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-271-601-07; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 26 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-493-467-2015, პარაგრაფი 27.

²⁰ F. Gschnitzer, „Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts“, Springer-Verlag, Wien, 1966, 251.

²¹ იქვე.

²² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 22 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-1586-1489-2012.

როცა აღსრულების ეროვნული ბიუროს თავმჯდომარე უარს ამბობს დავალიანების გადახდევინების შესახებ ბრძანების გამოცემაზე, ამ შემთხვევაში მხარეს შეუძლია საერთო წესით აღძრას სარჩელი აპლიკანტის მიმართ.²³

1.3. სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ განცხადების გავლენა სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადაზე

სარჩელის შედგენა საჭიროებს გარკვეული დოკუმენტების მოძიებას, თარგმნას, სამართლებრივი პოზიციის ჩამოყალიბებას. როცა უფლების დარღვევის რისკი იმწუთიერია, შესაძლებელია ხსენებული პროცედურების გარეშე წარდგენილ იქნეს სარჩელის აღძვრამდე სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ განცხადება. სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ განცხადებით სასამართლოსათვის მიმართვისას არ არის აუცილებელი სამართლებრივი პოზიციის მკაფიო ჩამოყალიბება, საკმარისია მხოლოდ იმის დასაბუთება, რომ სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების გარეშე საფრთხე შეექმნება გადაწყვეტილების აღსრულებას, დარღვეული უფლების სხვაგვარად განხორციელებას.²⁴

წარმოადგენს თუ არა სარჩელის აღძვრამდე წარდგენილი სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ განცხადება სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის შეწყვეტისათვის ვარგის საშუალებას, ეს საკითხი ერთ-ერთ საქმეზე უკვე გახდა სასამართლოს მსჯელობის საგანი. შესაბამისად, არსებითია ძირითადი მოტივაციის განხილვა.

სსკ-ის 138-ე მუხლის შესაბამისად, ხანდაზმულობის ვადის დენა წყდება, თუ უფლებამოსილი პირი შეიტანს სარჩელს მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად ან მის დასადგენად, ანდა შეეცდება დაიკმაყოფილოს მოთხოვნა სხვა საშუალებით, როგორცაა სახელმწიფო ორგანოსათვის ან სასამართლოსათვის განცხადებით მიმართვა მოთხოვნის არსებობის შესახებ, ანდა აღმასრულებელი მოქმედების განხორციელება.

სასამართლოს განმარტებით, სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ განცხადება ვერ იქნება მიჩნეული მითითებული ნორმით გათვალისწინებულ განცხადებად, რადგან განცხადება მიმართული უნდა იყოს მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად ანუ იგი განხორციელებული უნდა იქნეს მატერიალური უფლების დაცვისაკენ ან მისი დადგენისაკენ. შესაბამისად, ამგვარი განცხადების წარდგენის შემთხვევაში, სასამართლოს უნდა გააჩნდეს შესაძლებლობა, იმსჯელოს და არსებითად გადაწყვიტოს სადავო საკითხი.²⁵ სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ განცხადება ემსახურება არა უფლების დადგენას ან დაცვას, არამედ მის მიზანს წარმოადგენს მოსარჩელისათვის იმგვარი წინაპირობების შექმნა, რომ მან სარჩელის დაკმაყოფილების შემთხვევაში ყოველგვარი დაბრკოლების გარეშე განახორციელოს სასამართლო გადაწყვეტილების ეფექტური აღსრულება, ანუ, უკვე დადგენილი უფლების განხორციელება.²⁶

²³ საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“, 917 მუხლის მე-9 პუნქტი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, №13(20), 01/05/1999.

²⁴ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, 191-ე მუხლის პირველი ნაწილი, პარლამენტის უწყებანი, №47-48, 31/12.1997, სარეგისტრაციო კოდი: 060.000.000.05.001.000.301.

²⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 4 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-71-62-2011.

²⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 4 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-71-62-2011.

სარჩელის უზრუნველყოფას სასამართლო იყენებს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მოსარჩელე დაამტკიცებს, რომ ძირითადი სარჩელი, რომლის უზრუნველყოფაც ხდება, დასაბუთებულია და არსებობს სარჩელის დაკმაყოფილების გონივრული ალბათობა.²⁷

ხსენებულ საკითხთან დაკავშირებით განსხვავებული მიდგომა არის დადგენილი გერმანიის კანონმდებლობით. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 204-ე პარაგრაფი ითვალისწინებს სასარჩელო ხანდაზმულობის შეჩერებას იმ შემთხვევაშიც, როცა მოთხოვნა მიემართება არა უფლების განხორციელებას, არამედ საქმის წარმოებისათვის იურიდიული დახმარების გაწევას.²⁸ ხანდაზმულობის შეჩერებას იწვევს სრულყოფილი და შესაბამისად, დასაბუთებული განცხადება, რომელიც სასამართლოში წარდგენილი იყო ვადის გასვლამდე.²⁹ ხანდაზმულობის შეჩერებას იწვევს სასამართლოსათვის მტკიცებულების უზრუნველყოფის შესახებ განცხადებით მიმართვა.³⁰ ამ შემთხვევაში მოქმედებს პრინციპი, რომლის მიხედვითაც, მოვალე აღარ საჭიროებს დაცვას, როცა კრედიტორმა საქმისწარმოებასთან დაკავშირებული ღონისძიებების გამოყენებით გამოხატა მოთხოვნის განხორციელების აშკარა ნება.³¹

სარჩელის აღძვრამდე სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ განცხადების წარდგენისას მხარე ავლენს მოთხოვნის მოგვიანებით განხორციელების აშკარა ნებას. შესაბამისად, არ უნდა იქნეს მიზანშეწონილად მიჩნეული სარჩელის უზრუნველყოფის მიზნებით შეზღუდვა. მხარის მიზანი, საბოლოოდ მოხდეს გადაწყვეტილების აღსრულება, არარეალიზებადი გახდება სარჩელის ხანდაზმულობისას. შესაბამისად, პირველ რიგში, მოსარჩელის მიზანს წარმოადგენს ხანდაზმულობის ვადის დაცვა და შემდგომ სხვა მიზნების მიღწევა. ამასთან, ვინაიდან სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების შესახებ განცხადება ასევე მოიცავს სარჩელის მატერიალური საფუძვლების თაობაზე ინფორმაციის წარდგენას, მიზანშეწონილია, სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ დასაბუთებული განცხადებით მიმართვას მოჰყვეს ხანდაზმულობის შეწყვეტა, რაც გამორიცხავს დაუსაბუთებელი ან არასრულყოფილი განცხადების წარდგენისას სასარჩელო ხანდაზმულობის შეწყვეტის შესაძლებლობას. განცხადების განხილვისას მოსამართლეს ნაწილობრივ მაინც უწევს მსჯელობა სარჩელის მატერიალური საფუძვლიანობის თაობაზე არა მხოლოდ ვარაუდების, არამედ წარდგენილი დოკუმენტების საფუძველზე.³²

ამასთან, სარჩელის აღძვრამდე სარჩელის უზრუნველყოფის ინსტიტუტის თავისებურების გათვალისწინებით, სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის დაცვის საკითხის განხილვისას მიზანშეწონილია, სასამართლოს მიერ მხედველობაში იქნება მიღებული სარჩელის საპროცესო კანონმდებლობით განსაზღვრულ 10-დღიან ვადაში წარდგენის საკითხი. შემდგომში მოსარჩელის მიერ სარჩელის წარდგენის არარსებობის ფაქტი აქარწყლებს მხარის მიერ მოთხოვნის განხორციელების აშკარა ნებას და ზრდის ამ უკანასკნელის მიერ უფლების ბოროტად გამოყენების რისკს. შესაბამისად, მიზანშეწონილია, სარჩელის აღძვრამდე

²⁷განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის პროექტზე „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“, №07-3/597/8, <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/123544?>> [უ.გ. 24.03.2021].

²⁸ F. Peters, Der Antrag auf Gewährung von Prozesskostenhilfe und die Hemmung der Verjährung, JR Heft 4/2004, 2004, 137.

²⁹ BGH Urt. v. 22/03/2001 – IX ZR 407/98.

³⁰ T. Hoeren, IT-Recht, Universität Münster 2016, S. 144 <https://www.itm.nrw/wp-content/uploads/Skript_IT_Stand_April-2017.pdf> [უ. გ. 24.03.2021].

³¹ M. Philipp, „Verjährungshemmung durch Rechtsverfolgung, Insbesondere ein Beitrag zur Behandlung verfahrensrechtlich fehlerhafter Rechtsverfolgungsmaßnahmen des §204 Abs. 1 BGB“, „Mohr Siebeck“, Tübingen 2018, 90.

³² საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, 191-ე მუხლის პირველი ნაწილი, პარლამენტის უწყებანი, №47-48, 31/12.1997, სარეგისტრაციო კოდი: 060.000.000.05.001.000.301.

სარჩელის უზრუნველყოფა გახდეს სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის შეწყვეტის საფუძველი მხოლოდ შემდგომში სარჩელის წარდგენის ფაქტის არსებობისას.

2. მოთხოვნის ხანდაზმულობისას დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის თავისებურებანი

სსსკ-ის XXVI თავი აწესრიგებს დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანასთან დაკავშირებულ საკითხებს. სსსკ-ის 229-ე-230-ე მუხლები ითვალისწინებს დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის ორ საფუძველს – მხარის გამოუცხადებლობას ან მოპასუხის მიერ შესაგებლის წარუდგენლობას. დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანისას შეზღუდულია მოსამართლის დისკრეციული უფლებამოსილების ფარგლები. სარჩელი დაკმაყოფილდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ გარემოება, რომელიც სარჩელშია მითითებული, იურიდიულად ამართლებს სასარჩელო მოთხოვნას. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მოსამართლე უარს იტყვის სარჩელის დაკმაყოფილებაზე.³³

დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანისას აქტუალურია მოთხოვნის ხანდაზმულობის საკითხის განხილვა. საკითხავია, შეუძლია თუ არა სასამართლოს, დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის საფუძველების არსებობისას სასარჩელო ხანდაზმულობის საკითხის გათვალისწინებით სარჩელის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმა. ვინაიდან დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის საფუძველები განსხვავებულია, თითოეული საფუძველი მოითხოვს ინდივიდუალურ შეფასებას.

2.1. შესაგებლის წარუდგებლობა, როგორც დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის საფუძველი

სსსკ ეფუძნება მხარეთა დისპოზიციურობის პრინციპს. დისპოზიციურობის პრინციპი, რომელიც წარმოადგენს პროცესში მხარეთა კერძო ავტონომიის იმპლემენტაციის აშკარა მცდელობას, გულისხმობს მხარეთა შესაძლებლობას, განკარგოს მატერიალური და საპროცესო უფლებები.³⁴ დისპოზიციურობის პრინციპის გულისხმობს პირის თავისუფლებას, ისარგებლოს უფლებით ან უარი თქვას ამ უფლებით სარგებლობაზე. უფლების გამოყენება არ წარმოადგენს ვალდებულებას.³⁵ დისპოზიციურობის პრინციპს აქვს თავისი ფარგლები. კერძოდ, ის, რისი უფლებაც მხარეს არ აქვს პროცესის მიღმა, მსგავსი უფლება არ შეიძლება მიენიჭოს არც საქმისწარმოების ფარგლებში.³⁶

დისპოზიციურობის პრინციპთან ერთად სამოქალაქო პროცესი ხორციელდება შეჯიბრებითობის პრინციპის საფუძველზე, რაც გულისხმობს მხარეთა მიერ თავიანთი მოთხოვნების დასასაბუთებლად საჭირო მტკიცებულებების წარდგენის ვალდებულებას.³⁷

შეჯიბრებითობის პრინციპი გამორიცხავს სასამართლოს ჩართულობას მტკიცებულებათა მოპოვების პროცესში. მხარეთა ნების ავტონომიაზე დამოკიდებული სარჩელით

³³საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, 230-ე მუხლის მე-2 ნაწილი, პარლამენტის უწყებანი, №47-48, 31/12.1997, სარეგისტრაციო კოდი: 060.000.000.05.001.000.301.

³⁴ლილუაშვილი, ლილუაშვილი, ხრუსტალი, ძლიერიშვილი, იხ. სქოლიო 6, გვ. 77.

³⁵იქვე, გვ. 80.

³⁶იქვე, გვ. 85.

³⁷ქ. კვინიკაძე, სასამართლოს მიერ პირგასამტეხლოს შემცირება, როგორც „სამოსამართლო ინტერვენცია“ სახელშეკრულებო თავისუფლების პრინციპში, ჟურნალი „მართლმსაჯულება და კანონი“ №2(50)16, თბილისი, 2016, გვ. 89.

სასამართლოსათვის მიმართვა. სასამართლო შებოჭილია მხარის მიერ წარდგენილი ფაქტებითა და მტკიცებულებებით.³⁸ სასამართლოს როლი ამ პროცესში პასიურია.

საქმის წარმოების პროცესში, ძირითადად, სასამართლოს უფლებამოსილება შეზღუდულია ოთხი ძირითადი შესაძლებლობით: დამატებითი მტკიცებულების წარმოდგენით³⁹; მტკიცებულებათა გამოთხოვით; ადგილზე დათვალიერებითა და ექსპერტიზის ჩატარებით.⁴⁰ სასამართლოს ქმედებით არ უნდა შეიზღუდოს მხარეთა უფლება, თავდაცვის საპროცესო ფორმის გამოყენებაზე. ამასთან, თავად სასამართლოს ქმედებები არ შეიძლება იქნეს მიმართული მხარეთა ნების საწინააღმდეგოდ.⁴¹

ხანდაზმულობის ინსტიტუტის სპეციფიკურობა იმაში მდგომარეობს, რომ კანონით დადგენილი ვადის გასვლის შემდეგ მოთხოვნა ობიექტურად არსებობს, არ წყდება, თუმცა მისი რეალიზაცია ხდება დამოკიდებული მოპასუხის სურვილზე.⁴² მოთხოვნა რჩება როგორც ე.წ. ნატურალური ვალდებულება. აღნიშნული კი გამომდინარეობს სამოქალაქო კოდექსით დადგენილი რეგულირებიდან, რომლის მიხედვითაც, ხანდაზმული მოთხოვნის შესრულების შემთხვევაში ის არ ექვემდებარება დაბრუნებას, უსაფუძვლო გამდიდრების მარეგულირებელი ნორმების მიხედვით.⁴³

ვალდებულების შესრულებაზე უარის თქმის უფლება წარმოადგენს ვალდებული პირის შესაგებელს. შესაბამისად, აუცილებელია ამ უფლების გამოყენება მოხდეს თავად ამ პირის მიერ.⁴⁴ პირს შეუძლია თავისი მატერიალურ-სამართლებრივი უფლება გამოიყენოს ისე, როგორც მას სურს, ითმინოს ან არ ითმინოს უფლების დარღვევა.⁴⁵ სასამართლოს არ შეუძლია საკუთარი ინიციატივით გამოიკვლიოს მოთხოვნის ხანდაზმულობა.⁴⁶ ამასთან, არსებობს შესაგებლები, რომლებიც სასამართლომ საკუთარი ინიციატივით უნდა გამოიკვლიოს მაგ., გარიგების დადგენილ აკრძალვებთან წინააღმდეგობა, ფორმის დაუცველობა, შეზღუდული ქმედუნარიანობა ან მხარდაჭერის საჭიროება.⁴⁷ ხანდაზმულობა წარმოადგენს ისეთი სახის შესაგებელს, რომლის გათვალისწინებაც მხარის მითითების გარეშე დაუშვებელია.⁴⁸ მხარის მიერ ხანდაზმულობაზე მითითების შემდგომ სასამართლოს კომპეტენციაში შედის იმის დადგენა, ხომ არ იყო ხანდაზმულობის ვადა შეჩერებული.⁴⁹

მსგავს რეგულირებას ადგენს ასევე ინგლისური სამართლებრივი სისტემა. კერძოდ, 1980 წლის ხანდაზმულობის აქტი წარმოადგენს საშუალებას და არა უფლებას და მას არ აქვს ეფექტი, ვიდრე არ განაცხადებს მხარე.⁵⁰ ამასთან, 1980 წლის ხანდაზმულობის აქტი

³⁸ ქურდაძე, ხუნაშვილი, იხ. სქოლიო 5, გვ. 100.

³⁹ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, 103-ე მუხლი, პარლამენტის უწყებანი, №47-48, 31/12.1997, სარეგისტრაციო კოდი: 060.000.000.05.001.000.301.

⁴⁰ კვინიკაძე, იხ. სქოლიო 37, გვ. 88.

⁴¹ ი. მერეზაშვილი, სასამართლოში სამოქალაქო საქმეთა განხილვისას მხარეთა შეჯიბრებითობისა და მოსამართლეთა აქტიურობის პრინციპების მოქმედება, ჟურნალი „მართლმსაჯულება და კანონი“ №4(23)'09, თბილისი, 2009, გვ. 25.

⁴² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 9 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-880-838-2013.

⁴³ R. Bussert, „Bürgerliches Recht für Betriebswirte“, 2. Aufl., Gabler Verlag, Wiesbaden, 2012, S. 114.

⁴⁴ H. Schäfer, B. Fuhrmann, Zivilrechtliche und rechtsökonomische Aspekte zum Dieselskandal der Volkswagen AG, Wirtschaftsdienst, 98 Jahrgang, Heft 4, (243-251), Heidelberg, 2018, S. 243.

⁴⁵ ლილუაშვილი, ლილუაშვილი, ხრუსტალი, ძლიერიშვილი, იხ. სქოლიო 6, გვ. 81.

⁴⁶ ლ. ჭანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გამომცემლობა „სამართალი“ თბილისი, 2011, გვ. 128.

⁴⁷ ჰ. ბოელინგი, ლ. ჭანტურია, „სამოქალაქო საქმეებზე გადაწყვეტილებათა მიღების მეთოდოლოგია“, მე-2 გამოცემა, თბილისი, 2003, გვ. 170-171.

⁴⁸ S. Dullinger, „Bürgerliches Recht Schuldrecht Allgemeiner Teil“, Band II, 4. Aufl., SpringerWienNewYork, 2010, Rn. 1/35.

⁴⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს რეკომენდაციები სამოქალაქო სამართლის სასამართლო პრაქტიკის პრობლემატურ საკითხებზე, თბ., 2007, გვ. 63.

⁵⁰ Ronex Properties vs John Laing Construction [1983] QB 393, 404.

წარმოადგენს კანონისმიერ შესაგებელს, რომელსაც შეუძლია დაეყრდნოს მხარე. მხარე არ არის ვალდებული გამოიყენოს აღნიშნული შესაგებელი, თუმცა, როგორც წესი, მას აქვს აღნიშნული უფლება.⁵¹

სასამართლოს მიერ ხანდაზმულობის ვადაზე მითითება სამართლიანად შეიძლება შეფასდეს შეჯიბრებითობის პრინციპის დარღვევად,⁵² ვინაიდან ამ პროცესში არ არის გათვალისწინებული მხარის ნება. მხარის ნება არის უმნიშვნელოვანესი საკითხის საბოლოოდ გადაწყვეტისათვის. საქმის წარმოების პროცესში მხარის მიერ შესაგებლის გამოყენებლობა იწვევს სარჩელის დაკმაყოფილებას. შესაბამისად, თავად ამ პირმა უნდა გადაწყვიტოს, ისარგებლებს თუ არა მსგავსი შესაგებლით. ხანდაზმულობის შედეგი ავტომატურად მოთხოვნის შეწყვეტას რომ იწვევდეს, ამან შეიძლება განაპირობოს პატიოსანი მოქალაქის ღირსების შელახვა.⁵³ სწორედ, ამიტომ ხანდაზმულობის ვადის გასვლის სამართლებრივი შედეგის დადგომისათვის აუცილებელია მხარის აშკარა ნება.⁵⁴

შეჯიბრებითობის პრინციპიდან გამომდინარეობს, რომ ერთი მხარის მიერ შელახული უფლების სასამართლო გზით დაცვის შესაძლებლობის მინიჭების შემთხვევაში, მეორე მხარე უფლებამოსილია დაიცვას საკუთარი ინტერესები, მათ შორის წარადგინოს ნებისმიერი კანონიერი საშუალებები მოპასუხის პოზიციის გასაქარწყლებლად და ამ პროცესში ხანდაზმულობის ვადაზე მითითების გზით სასამართლოს ჩარევისას აშკარად შეილახებოდა მოსარჩელის ინტერესები.⁵⁵

მიზანშეწონილია, მოთხოვნის ხანდაზმულობისას მოპასუხის მიერ შესაგებლის წარუდგენლობამ არ გამოიწვიოს მოთხოვნის განხორციელების შეფერხება, ამ საფუძველით სარჩელის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმა და მოვალის მიმართ დაუსწრებელი გადაწყვეტილება გამოტანილ იქნეს იმ შემთხვევაშიც, როცა მოთხოვნა ხანდაზმულია.⁵⁶

შეჯიბრებითობის პრინციპის საფუძველით ხანდაზმულობის ვადის მოსამართლის მიერ გათვალისწინების აკრძალვა სრულიად გონივრულია და შეესაბამება მხარის ინტერესებს და ხანდაზმულობის არსს. მხარეს შესაძლებელია, მიუხედავად მოთხოვნის ხანდაზმულობისა, სურდეს ვალდებულების შესრულება. შესაბამისად, ხანდაზმულობის საფუძველით სარჩელის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმისას გადამწყვეტი უნდა იყოს მხარის ნება.

2.2. მოპასუხის გამოუცხადებლობა, როგორც დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის წინაპირობა

სსსკ-ის 230-ე მუხლი ადგენს დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანას ასევე იმ შემთხვევაში, როცა საქმის განხილვაზე არ გამოცხადდა მოპასუხე და მოთხოვნის ხანდაზმულობის ვადა გასულია.⁵⁷ მოპასუხის გამოუცხადებლობისას დამტკიცებულად ითვლება სარჩელში და არა მოსარჩელის ახსნა-განმარტებაში მითითებული გარემოებები.⁵⁸

⁵¹ Oxford Architects Partnership vs Cheltenham Ladies College [2006] APP.L.R 11/17, 15.

⁵² თ. ლილუაშვილი, „სამოქალაქო პროცესუალური სამართალი“, მე-2 გამოცემა, გამომცემლობა „სამართალი“, თბილისი, 2005, გვ. 62.

⁵³ L. Rudkowski, „Wirtschaftsrecht: BGB AT, Schuldrecht, Sachenrecht“, „Springer Gabler“, Wiesbaden, 2016, 43.

⁵⁴ იქვე.

⁵⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №1350-1275-2012.

⁵⁶ Mitgliedern des Bundesgerichtshofes, „Das Bürgerliche Gesetzbuch: mit besonderer Berücksichtigung der Rechtsprechung des Reichsgerichts und des Bundesgerichtshofs“, §222, Band I, 12. Aufl., 1982, Rn. 1.

⁵⁷ ბოელინგი, ჭანტურია, იბ. სქოლიო 47, გვ. 172.

⁵⁸ ს. ჩხაიძე, დაუსწრებელი გადაწყვეტილება სამოქალაქო პროცესში - ძირითადი პრობლემები, სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი, ჟურნალი „მართლმსაჯულება და კანონი“ №4/12 თბილისი, 2012, გვ. 42.

დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანისას ვერ ხორციელდება საქმის გარემოებების კვლევა მხარის გამოუცხადებლობის მოტივით. შესაბამისად, როცა მოპასუხე არ ცხადდება სხდომაზე და არ უთითებს სასარჩელო მოთხოვნის ხანდაზმულობისათვის აუცილებელ გარემოებებს, მისი პროტესტი სარჩელის ხანდაზმულობის შესახებ დაუსწრებელი გადაწყვეტილების ეტაპზე ვერ იქნება მიღებული.⁵⁹ მოპასუხის გამოუცხადებლობისას დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანა, რომლითაც მოთხოვნა დაკმაყოფილდება, საეჭვოა, როცა მოპასუხემ შესაგებელში მიუთითა მოთხოვნის ხანდაზმულობაზე.

დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის სასარგებლოდ ვერ გამოდგება ის არგუმენტი, რომელიც დაუშვებლად აცხადებს მოსამართლის მიერ ხანდაზმულობის შესაგებლის გათვალისწინებას. შესაგებელში მოპასუხის მიერ ხანდაზმულობის ვადაზე მითითება წარმოადგენს აღნიშნულ საკითხზე მსჯელობის საკმარის პირობას, ვინაიდან მხარემ გამოხატა თავისი ნება. სასარჩელო ხანდაზმულობა წარმოადგენს საშუალებას და არა უფლებას.⁶⁰ მსგავს შემთხვევაში, როცა მოპასუხის მიერ შესაგებელში მითითებულ იქნა მოთხოვნის ხანდაზმულობის თაობაზე, არ უნდა მოხდეს მოთხოვნის დაკმაყოფილება. აღნიშნული ვერ იქნება გამართლებული რაიმე დამაჯერებელი არგუმენტით. ის არგუმენტი, რომ განსაზღვრული დროის გასვლის შემდეგ კრედიტორის ფაქტობრივი და სავარაუდო ინტერესი აღარ არის დაცვის ღირსი, რადგან მან თავისი უმოქმედობით განსაზღვრული უინტერესობა გამოხატა,⁶¹ არ გამოდგება ხანდაზმულობის ვადის გაუთვალისწინებლობის გამართლებისათვის, რადგან გამოიწვევს მოპასუხის ინტერესების მაღალი ინტენსივობით ხელყოფას. შესაბამისად, იმ შემთხვევაში, როცა მხარემ შესაგებელში მიუთითა მოთხოვნის ხანდაზმულობაზე, მისი გამოუცხადებლობა არ უნდა წარმოადგენდეს მოთხოვნის დაკმაყოფილების უპირობო წინაპირობას, რადგან მოსამართლეს აქვს შესაგებელში მითითებული გარემოების შეფასების და აღნიშნულის დადასტურების შემთხვევაში სარჩელის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის უფლება. ამასთან, საკითხის მსგავსი გადაწყვეტისას მოთხოვნის ხანდაზმულობის საკითხი უნდა იყოს უდავო და საჭიროებდეს მხოლოდ სამართლებრივი თვალსაზრისით შემოწმებას.

3. ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოში ხანდაზმულობის შესაგებლის გამოყენების თავისებურებანი

სარჩელისაგან თავის დაცვის ერთ-ერთ საშუალებას წარმოადგენს მოთხოვნის ხანდაზმულობაზე მითითება. თუმცა დასაშვებია კი ხანდაზმულობის შესაგებლის წარდგენა ნებისმიერ დროს?

შესაგებელზე, როგორც თავდაცვის საშუალებაზე საუბრისას მნიშვნელოვანია აღინიშნოს მისი სამართლებრივი ბუნების თაობაზე. შესაგებლის წარდგენის წმინდა პროცესუალური ბუნების დასამტკიცებლად შეიძლება მოყვანილ იქნეს კანონმდებლის ნებაც, რომელიც მატერიალურ და საპროცესო-სამართლებრივ შესაგებლებს შორის განსხვავებისას იმაზე მიუთითებს, რომ საპროცესო შესაგებელი შეიძლება მხოლოდ პროცესში განხორციელდეს და მოთხოვნის აღსრულების წინააღმდეგ იყოს მიმართული.⁶² ამასთან, პროცესუალური თვალსაზრისით უნდა მოხდეს ორი ეტაპის ერთმანეთისგან განსხვავება. შესაგებლის

⁵⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 9 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-898-860-2014.

⁶⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-1350-1275-2012.

⁶¹ M. Schmidt-Kessel, „Ein einheitliches europäisches Kaufrecht? Eine Analyse des Vorschlags der Kommission“, „De Gruyter“ München, 2012, 529.

⁶² C. Meller-Hannich, Die Einrede der Verjährung, in JuristenZeitung, 60. Jahrgeststag, №13, 2005, 664.

წარდგენა იწვევს სარჩელის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმას და ამით აუმჯობესებს მოვალის მდგომარეობას.⁶³ მატერიალურ-სამართლებრივი თვალსაზრისით ის შეიძლება არსებობდეს მხოლოდ არსებული მოთხოვნის განხორციელებადობის მიღმა, რადგან არარსებული მოთხოვნა ისედაც არ არსებობს.⁶⁴ მხარის მიერ ხანდაზმულობის შესაგებელზე აპელირებისას საჭირო არ არის კონკრეტული თარიღის ზუსტად დასახელება, საკმარისია მოვალე მხოლოდ შეედავოს კრედიტორს, რომ მისი მოთხოვნა დაგვიანებულია, რაც შესაძლოა არ იყოს კონკრეტული სამართლებრივი ცნებით „ხანდაზმული“ გამოხატული, არამედ მაგ., მსგავსი სახითაც კი ჩამოყალიბდეს – „ამდენ ხანს არ მოუთხოვია ვალდებულების შესრულება“.⁶⁵

ხანდაზმულობის შესაგებლის წარდგენა არ ხდება შეუზღუდავად. ერთ-ერთ საქმეზე წარმომადგენლის ხანდაზმულობაზე მითითება სასამართლომ არ ჩათვალა ხანდაზმულობის შეფასებისთვის საკმარის საფუძველად და განმარტა, რომ პროცესუალური თვალსაზრისით, სასამართლოს მიერ სასარჩელო ხანდაზმულობის გათვალისწინება ხდება მხოლოდ მაშინ, როცა აღნიშნულზე უთითებს საქმის მონაწილე მხარე და ის მოქმედებს, როგორც სარჩელზე შეპასუხება. ვინაიდან შესაგებლით სადავოდ არ გამხდარა ხანდაზმულობის ფაქტი, პროცესზე წარმომადგენლის შეცილება საკმარისი მტკიცებულებების წარმოდგენის გარეშე, არ იძლევა ხანდაზმულობის საკითხის განხილვის შესაძლებლობას.⁶⁶

ამ საკითხთან დაკავშირებით ბუნდოვანია სასამართლოს მსჯელობა. შესაგებელში მოთხოვნის ხანდაზმულობაზე მიუთითებლობის ფაქტი არ უნდა ართმევდეს მხარეს უფლებას, საქმის არსებითი განხილვისას წარადგინოს მითითებული შესაგებელი იმ შემთხვევაში, თუ მან მოგვიანებთ გაიგო აღნიშნული ფაქტის თაობაზე. სხვა შემთხვევაში, აზრი დაეკარგება საქმის მომზადებისა და არსებითად განხილვის ეტაპებს და მოსამართლეს შეეძლება მხოლოდ სარჩელისა და შესაგებლის საფუძველზე გადაწყვეტილების გამოტანა.

ხანდაზმულობა განიხილება, როგორც საქმის ფაქტობრივი გარემოება, ხოლო მხარე შეზღუდულია ახალი ფაქტებისა და მტკიცებულებების ზემდგომ ინსტანციაში მითითებისას. ხანდაზმულობის საკითხის დაყენება შესაძლებელია მხოლოდ პირველი ინსტანციის სასამართლოში და ნაწილობრივ სააპელაციო სასამართლოში, ხოლო საკასაციო სასამართლოში დაუშვებელია.⁶⁷ სააპელაციო სასამართლოში მხარეებს აქვთ უფლება, წარადგინონ ნებისმიერი მტკიცებულება, რომელთა დასაშვებობის შემოწმებასაც სასამართლო ახორციელებს საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესით.⁶⁸

ახალი ფაქტებისა და მტკიცებულებების წარდგენა სააპელაციო სასამართლოში დასაშვებია მხოლოდ კანონით ზუსტად განსაზღვრულ შემთხვევებში. ამასთან, სააპელაციო სასამართლომ უნდა შეამოწმოს რამდენიმე გარემოება. კერძოდ, თუ ფაქტები წარმოიშვა პირველი ინსტანციის სასამართლოში საქმის განხილვის შემდეგ, ის უნდა იქნეს მიღებული. ამასთან, სააპელაციო სასამართლო ამოწმოს, შეეძლო თუ არა მხარეს ამ ფაქტობრივი გარემოებებისა და მტკიცებულებების წარდგენა პირველი ინსტანციის სასამართლოში.⁶⁹

ხანდაზმულობის შესაგებლის წარდგენა სააპელაციო ინსტანციაში დასაშვებია იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლოს შეფასება მხარეთა შორის არსებული სამართლებრივი

⁶³ M. Klose, Vindikationsverjährung: Gewogen für verfassungswidrig befunden! Rewiss (RW) Heft 2, 2014, 233.

⁶⁴ იქვე.

⁶⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 17 თებერვლის განჩინება საქმეზე №ას-1063-1023-2016; ჭანტურია, იხ. სქოლიო 46, გვ. 128.

⁶⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2012 წლის 12 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-1509-1517-2011.

⁶⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მნიშვნელოვანი განმარტებანი, თბილისი, 2016, 96.

⁶⁸ მ.ქურდაძე, „სამოქალაქო საქმეთა განხილვა ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოებში“, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2006, გვ. 25

⁶⁹ ლილუაშვილი, იხ. სქოლიო 52, გვ. 348-349.

ურთიერთობის ბუნებაზე მოსარჩელის შეფასებისაგან განსხვავებულია და მოპასუხეს ობიექტური გარემოებების გათვალისწინებით არ აქვს თავისი ინტერესების დაცვის შესაძლებლობა.⁷⁰ საკასაციო სასამართლოში მოთხოვნის ხანდაზმულობაზე მითითება ვერ განხორციელდება,⁷¹ ვინაიდან ის აფასებს სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებას მხოლოდ კანონიერების კუთხით. აღნიშნული კი წარმოადგენს საკითხის უდავოდ ლოგიკურ გადაწყვეტას.

უმნიშვნელოდ განსხვავდება ამ საკითხზე გერმანული სამართლის მიდგომა, კერძოდ, მოპასუხეს შეუძლია მოთხოვნის ხანდაზმულობის შესახებ მიუთითოს არაუგვიანეს ფაქტობრივი გარემოებების განმხილველ ბოლო ინსტანციაში ზეპირი განხილვის უკანასკნელ სხდომის პერიოდშიც. საკასაციო სასამართლოში მოპასუხეს აღარ აქვს ხანდაზმულობაზე მითითების უფლება.⁷² აღნიშნული რეგულირებიდან გამომდინარე ნათელია, რომ დასაშვებია ხანდაზმულობის ვადაზე მითითება პირველ და სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოებში, ხოლო საკასაციო ინსტანციაში აღნიშნულზე მითითება გამორიცხულია. ამასთან, გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 531 II პარაგრაფი ადგენს სააპელაციო სასამართლოში თავდაცვის საშუალების დასაშვებობის წინაპირობებს. კერძოდ, ის დასაშვებია, თუ პირველ ინსტანციაში წარუდგენლობა არ არის გამოწვეული მხარის დაუდევრობით.

საკითხის გონივრულ გადაწყვეტად უნდა შეფასდეს ხანდაზმულობის შესაგებლის წარდგენა მხარის მიერ რაიონულ/საქალაქო სასამართლოში ყველა ეტაპზე, ხოლო სააპელაციო სასამართლოში შეზღუდულად, ვინაიდან საპროცესო კანონმდებლობა აწესებს შეზღუდვებს სააპელაციო სასამართლოში ახალი ფაქტებისა და მტკიცებულების განხილვასთან დაკავშირებით, თუმცა თუ პირისათვის ობიექტური გარემოებებიდან გამომდინარე შეუძლებელი იყო ხანდაზმულობის ვადაზე მითითება რაიონულ/საქალაქო სასამართლოში, ეს უნდა იყოს დასაშვები სააპელაციო ინსტანციაში საქმის განხილვისას, რომელიც გადაწყვეტილებას ამოწმებს როგორც ფაქტობრივი, ისე სამართლებრივი თვალსაზრისით. რაც შეეხება საკასაციო სასამართლოს, კანონმდებლობით დადგენილი შეზღუდული შემოწმების ფარგლებიდან გამომდინარე (მხოლოდ კანონიერების შემოწმება) საკასაციო სასამართლოში ხანდაზმულობაზე მითითება ობიექტურ შეუძლებლობად უნდა დასახელდეს.

დასკვნა

ნაშრომზე მუშაობის შედეგად გამოვლენილი თეზისები და წინადადებები შეიძლება ჩამოყალიბდეს შემდეგი დასკვნითი წინადადებების სახით:

1. კანონმდებლობა არ განსაზღვრავს სამართალწარმოების პროცესში არასათანადო მოსარჩელის ან არასათანადო მოპასუხის ჩართვის სამართლებრივ შედეგებს ხანდაზმულობის ვადების ჭრილში. მიზანშეწონილია, არასათანადო მოსარჩელის ან მოპასუხის ნებამ არ მოახდინოს გავლენა ხანდაზმულობის ვადის დენაზე. ზოგადად, არაუფლებამოსილი პირის მიერ გამოვლენილი ნება ვერ ჩაანაცვლებს სათანადო მხარის ნებას, ხოლო პროცესის თითოეული მონაწილე არის იმ რისკის მატარებელი, რაც მოჰყვება სარჩელში მათ მიერ მცდარი მონაცემების ასახვას. აქედან გამომდინარე, სასარჩელო ხანდაზმულობის საკითხის შეფასებისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული მხოლოდ სათანადო მხარის მიერ გამოვლენილი ნება. ამასთან, ვინაიდან არასათანადო მოსარჩელის

⁷⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მნიშვნელოვანი განმარტებანი, თბილისი, 2016, გვ. 96.

⁷¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №-1350-1275-2012.

⁷² Mitgliedern des Bundesgerichtshofes, ob. სქოლიო 56, Rn. 1.

სათანადოთი ჩანაცვლება ხორციელდება საქმისწარმოების შეუწყვეტლად, სარჩელით მიმართვისას ხანდაზმულობის შეწყვეტის რელევანტურ მომენტად უნდა იქნეს მიჩნეული არა სასამართლოსთვის სარჩელით მიმართვის თარიღი, არამედ სათანადო მოსარჩელის სამართალწარმოების პროცესში ჩართვის მომენტი.

2. სსკ-ის 140-ე მუხლის სიტყვა-სიტყვითი განმარტებით, ის ვრცელდება მხოლოდ მოსარჩელის მიერ სარჩელზე უარის თქმისა და სარჩელის განუხილველად დატოვების შემთხვევებზე. შესაბამისად, ვინაიდან ამ ჩამონათვალში არ ხვდება სარჩელის მიღებაზე უარის თქმა, შესაძლებელია ეს საპროცესო დოკუმენტი სასარჩელო ხანდაზმულობის კუთხით განსხვავებულ სამართლებრივ შედეგებს იწვევდეს. აღნიშნული საკითხის კვლევისას გასათვალისწინებელია თავად სსკ-ის 140-ე მუხლის სათაური, რომელიც მიემართება, ზოგადად, სარჩელზე უარს. აღნიშნული კი თავის თავში მოიცავს ყველა შემთხვევას, როცა საქმე არსებითად არ განიხილება. შესაბამისად, სსკ-ის 140-ე მუხლი უნდა იქნეს განმარტებული მისი დანიშნულების და არა გამოყენებული ტერმინების სიტყვა-სიტყვითი მნიშვნელობიდან. ამასთან, სასარჩელო ხანდაზმულობის ინსტიტუტის არსისა და კანონმდებლის ნების აღსრულების მიზნით მიზანშეწონილია, სსკ-ის 140-ე მუხლის მოქმედების სფეროს ჩამონათვალი არ შეიზღუდოს მხოლოდ სასამართლოს მიერ გამოტანილი საპროცესო დოკუმენტებით და გავრცელდეს სხვა ორგანოს მიერ მიღებულ აქტებზეც, რომლითაც დავა არსებითად არ წყდება და მხარეს აქვს სასამართლოსათვის საერთო წესის დაცვით მიმართვის შესაძლებლობა.

3. კანონმდებლობა ღიად ტოვებს საკითხს სარჩელის აღძვრამდე სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ განცხადების სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის დენაზე გავლენის თაობაზე. სარჩელის აღძვრამდე სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ განცხადების წარდგენისას მხარე ავლენს მოთხოვნის მოგვიანებით განხორციელების აშკარა ნებას. შესაბამისად, არ უნდა იქნეს მიზანშეწონილად მიჩნეული სარჩელის უზრუნველყოფის მიზნებით შეზღუდვა. მიზანშეწონილია, სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ დასაბუთებული განცხადებით მიმართვას მოჰყვეს ხანდაზმულობის შეწყვეტა. ამასთან, სარჩელის აღძვრამდე სარჩელის უზრუნველყოფის ინსტიტუტის თავისებურების გათვალისწინებით, სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის დაცვის საკითხის განხილვისას მიზანშეწონილია, სასამართლოს მიერ მხედველობაში იქნება მიღებული სარჩელის საპროცესო კანონმდებლობით განსაზღვრულ 10-დღიან ვადაში წარდგენის საკითხი. შემდგომში მოსარჩელის მიერ სარჩელის წარდგენის არარსებობის ფაქტი აქარწყლებს მხარის მიერ მოთხოვნის განხორციელების აშკარა ნებას და ზრდის ამ უკანასკნელის მიერ უფლების ბოროტად გამოყენების რისკს. შესაბამისად, მიზანშეწონილია სარჩელის აღძვრამდე სარჩელის უზრუნველყოფა გახდეს სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის შეწყვეტის საფუძველი მხოლოდ შემდგომში სარჩელის წარდგენის ფაქტის არსებობისას.

4. მოპასუხის გამოუცხადებლობისას დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანა, რომლითაც მოთხოვნა დაკმაყოფილდება, საეჭვოა, როცა მოპასუხემ შესაგებელში მიუთითა მოთხოვნის ხანდაზმულობაზე. დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის სასარგებლოდ ვერ გამოდგება ის არგუმენტი, რომელიც დაუშვებლად აცხადებს მოსამართლის მიერ ხანდაზმულობის შესაგებლის გათვალისწინებას. მოპასუხის მიერ შესაგებელში ხანდაზმულობის ვადაზე მითითება წარმოადგენს აღნიშნულ საკითხზე მსჯელობის საკმარის პირობას, ვინაიდან მხარემ გამოხატა თავისი ნება. შესაბამისად, იმ შემთხვევაში, როცა მხარემ შესაგებელში მიუთითა მოთხოვნის ხანდაზმულობაზე, მისი გამოუცხადებლობა არ უნდა წარმოადგენდეს მოთხოვნის დაკმაყოფილების უპირობო წინაპირობას, რადგან მოსამართლეს აქვს შესაგებელში მითითებული გარემოების შეფასების და აღნიშნულის დადასტურების შემთხვევაში - სარჩელის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის უფლება. ამასთან,

საკითხის მსგავსი გადაწყვეტისას მოთხოვნის ხანდაზმულობის საკითხი უნდა იყოს უდავო და საჭიროებდეს მხოლოდ სამართლებრივი თვალსაზრისით შემოწმებას.

5. კანონმდებლობა არ განსაზღვრავს საერთო სასამართლოებში ხანდაზმულობის შესაგებლის წარდგენის კონკრეტულ დროს. მიზანშეწონილია, ხანდაზმულობის შესაგებლის წარდგენის დაშვება რაიონულ/საქალაქო სასამართლოში ყველა ეტაპზე, ხოლო სააპელაციო სასამართლოში შეზღუდულად, ვინაიდან საპროცესო კანონმდებლობა აწესებს შეზღუდვებს სააპელაციო სასამართლოში ახალი ფაქტებისა და მტკიცებულების განხილვასთან დაკავშირებით. რაც შეეხება საკასაციო სასამართლოს, კანონმდებლობით დადგენილი შეზღუდული შემოწმების ფარგლებიდან გამომდინარე (მხოლოდ კანონიერების შემოწმება) საკასაციო სასამართლოში ხანდაზმულობის შესაგებლის გამოყენება ობიექტურ შეუძლებლობად უნდა დასახელდეს.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“, 91⁷ მუხლის მე-9 პუნქტი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, №13(20), 01/05/1999;
2. საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, მე-2 მუხლის პირველი ნაწილი, 103-ე მუხლი, 191-ე მუხლის პირველი ნაწილი, 230-ე მუხლის მე-2 ნაწილი, პარლამენტის უწყებანი, №47-48, 31/12.1997, სარეგისტრაციო კოდი: 060.000.000.05.001.000.301;
3. განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის პროექტზე „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“, №07-3/597/8, <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/123544?> [უკანასკნელად გადამოწმდა 24.03.2021];
4. გიორგი ამირანაშვილი, უფლებამოსილი პირის სასამართლოსადმი მიმართვის გავლენა სასარჩელო ხანდაზმულობაზე, სტუდენტური სამართლებრივი ჟურნალი, ევროპის იურისტ სტუდენტთა ასოციაცია, 2013;
5. ავტორთა კოლექტივი: რედაქტორი ლადო ჭანტურია, „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი“, წიგნი I, გამომცემლობა „სამართალი“, თბილისი, 1999;
6. ჰაინ ბოელინგი, ლადო ჭანტურია, „სამოქალაქო საქმეებზე გადაწყვეტილებათა მიღების მეთოდიკა“, მე-2 გამოცემა, თბილისი, 2003;
7. ქეთევან კვინიკაძე, სასამართლოს მიერ პირგასამტეხლოს შემცირება, როგორც „სამოსამართლო ინტერვენცია“ სახელშეკრულებო თავისუფლების პრინციპში, ჟურნალი „მართლმსაჯულება და კანონი“ №2(50)'16, თბ., 2016;
8. ავთანდილ კობახიძე, „სამოქალაქო სამართალი, I, ზოგადი ნაწილი“, შპს გაზეთ „საქართველოს მაცნეს“ სტამბა, თბილისი, 2004;
9. თენგიზ ლილუაშვილი, გაა ლილუაშვილი, ვალერი ხრუსტალი, ზურაბ ძლიერიშვილი ზ., სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, ნაწილი I, გამომცემლობა „სამართალი“, თბილისი, 2014;
10. თენგიზ ლილუაშვილი, „სამოქალაქო პროცესუალური სამართალი“, მე-2 გამოცემა, გამომცემლობა „სამართალი, თბილისი, 2005;
11. ირმა მერებაშვილი, სასამართლოში სამოქალაქო საქმეთა განხილვისას მხარეთა შეჯიბრებითობისა და მოსამართლეთა აქტიურობის პრინციპების მოქმედება, ჟურნალი „მართლმსაჯულება და კანონი“ №4(23)'09, თბ., 2009;
12. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს რეკომენდაციები სამოქალაქო სამართლის სასამართლო პრაქტიკის პრობლემატურ საკითხებზე, თბილისი, 2007;
13. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მნიშვნელოვანი განმარტებანი, თბილისი, 2016;
14. შალვა ქურდაძე, „სამოქალაქო საქმეთა განხილვა ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოებში“, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2006;
15. შალვა ქურდაძე, ნინო ხუნაშვილი, „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი“, მეორე გამოცემა, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2015;
16. სიმონ ჩხაიძე, დაუსწრებელი გადაწყვეტილება სამოქალაქო პროცესში - ძირითადი პრობლემები, სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი, ჟურნალი „მართლმსაჯულება და კანონი“ №4'12 თბილისი, 2012;
17. ლადო ჭანტურია, „სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი“, გამომცემლობა „სამართალი“ თბილისი, 2011;
18. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-1428-2018;
19. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 17 თებერვლის განჩინება საქმეზე №ას-1063-1023-2016;

20. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 26 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-493-467-2015;
21. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 9 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-898-860-2014;
22. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 23 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-646-612-2015;
23. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 17 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-58-57-2014;
24. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 9 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-307-289-2014;
25. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 9 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-880-838-2013;
26. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 22 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-1586-1489-2012;
27. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №1350-1275-2012;
28. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2012 წლის 12 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-1509-1517-2011;
29. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 15 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-988-1021-2011;
30. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 7 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-352-335-2011;
31. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 4 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-71-62-2011;
32. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2007 წლის 19 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-271-601-07;
33. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2007 წლის 11 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-322-675-07;
34. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 2 დეკემბრის განჩინება განჩინება საქმეზე №2ბ/2737-14;
35. Rainer Burbulla, Parteiberichtigung, Parteiwechsel und Verjährung, Monatsschrift für Deutsches Recht, 61. Jahrgang, Heft 8, 2007;
36. Rudolf Bussert, „Bürgerliches Recht für Betriebswirte“, 2. Aufl., Gabler Verlag, Wiesbaden, 2012;
37. Mitgliedern des Bundesgerichtshofes, „Das Bürgerliche Gesetzbuch: mit besonderer Berücksichtigung der Rechtsprechung des Reichtserichts und des Bundesgerichtshofs“, 12. Aufl., Band 1, „de Gruyter“, Berlin, 1982;
38. Silvia Dullinger, „Bürgerliches Recht Schuldrecht Allgemeiner Teil“, Band II, 4. Aufl., SpringerWienNewYork, 2010;
39. Franz Gschnitzer, „Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts“, Springer-Verlag, Wien, 1966;
40. Jacob Eduard Hasler, „Die Wirkung der Verjährung bei der Schuldklage“, Kessinger Publishing, 1872;
41. Thomas Hoeren, „IT-Recht“, Universität Münster 2016, S. 144 <https://www.itm.nrw/wp-content/uploads/Skript_IT_Stand_April-2017.pdf> [უკანასკნელად გადამოწმდა 24.03.2021];
42. Martin Klose, Vindikationsverjährung: Gewogen für verfassungswidrig befunden! Rewiss (RW) Heft 2, 2014;
43. Alfred Koller, Unterbrechung der Verjährung, Schweizerische Juristenzeitung 113 (2017), Nr. 9, 2017;

44. Caroline Meller-Hannich, Die Einrede der Verjährung, in JuristenZeitung, 60. Jahrgeburtstag, №13, 2005;
45. Frand Peters, Der Antrag auf Gewährung von Prozesskostenhilfe und die Hemmung der Verjährung, JR Heft 4/2004, 2004;
46. Markus Philipp, „Verjährungshemmung durch Rechtsverfolgung, Insbesondere ein Beitrag zur Behandlung verfahrensrechtlich fehlerhafter Rechtsverfolgungsmaßnahmen des §204 Abs. 1 BGB“, „Mohr Siebeck“, Tübingen 2018;
47. Hans-Bernd Schäfer, Ben Fuhrmann, Zivilrechtliche und rechtsökonomische Aspekte zum Dieselskandal der Volkswagen AG, Wirtschaftsdienst, 98. Jahrgang, Heft 4, (243-251), Heidelberg, 2018;
48. Martin Schmidt-Kessel, „Ein einheitliches europäisches Kaufrecht? Eine Analyse des Vorschlags der Kommission“, „De Gruyter“, München, 2012;
49. Lena Rudkowski, „Wirtschaftsrecht: BGB AT, Schuldrecht, Sachenrecht“, „Springer Gabler“, Wiesbaden, 2016;
50. BGH Urt. v. 22/03/2001 – IX ZR 407/98;
51. Oxford Architects Partnership vs Cheltenham Ladies Gollege [2006] APP.L.R 11/17;
52. Ronex Properties vs John Laing Construction [1983] QB 393, 404.